

OVER DWERGVOLKEN IN AFRIKA

DOOR

Dr. A. T. REITSMA.

In het verhaal van Dr. G. SCHWEINFURTH'S reis naar de bovenlanden van den Nijl in 1869 en 1870 komt onder anderen een bericht voor, dat niet nalaten kan algemeene belangstelling te wekken. Hij verhaalt namelijk, dat hij daar een volk van dwergen heeft leeren kennen en één van hen onder zijne bedienden heeft aangenomen. De eigenlijke naam van dit volk is Acka; het woont twee dagreizen ten zuiden van het gebied van den Koning der Monboettoes, nagenoeg onder 3° noorderbreedte en 29° oosterlengte, ongeveer 20 duitsche mijlen ten noordwesten van het groote binnenmeer Albert Nyanza. "De gemiddelde grootte der mannen", zegt hij, "schijnt 1 $\frac{1}{2}$ meter te zijn; er zijn er evenwel velen, die deze maat niet bereiken." Buitendien vermeldt hij nog, dat de besnijdenis bij hen in gebruik is, die in den tijd der manbaarheid wordt verricht.

Dat een natuurvorscher als Dr. SCHWEINFURTH het bestaan van een klein menschenras in het binnenland van Afrika bevestigt, is voor de ethnographie eene zaak van hooge beteekenis. Daardoor treden tevens de vele vroegere berichten over zulke dwergachtige volksstammen, die door verschillende reizigers gegeven werden, maar in den laatsten tijd geen geloof vonden, in een geheel ander licht. Wat men voor eene fabel hield, wordt op eens het voorwerp van wetenschappelijk onderzoek, en de ethnographen zullen zich van nu af hebben in te laten met de Afrikaansche dwergvolken, wier bestaan veler meening aangaande de inwerking van het land op zijne bewoners omverre stoot. Hoe natuurlijk vond men het, dat de vreeselijke koude der noordpool-

gewesten, de lange poolnacht, de bezwaarlijke voeding in die streken, den groei der Eskimo's en Lappen in den loop van duizenden jaren hadden doen inkrimpen tot beneden het middelmatige. Het bestaan van stammen van gewone grootte in de poolstreken, kon men door volksverhuizingen verklaren. Hoe natuurlijk was het, de Boschjesmannen in de woestijnen van Zuid-Afrika voor ontaarde Hottentotten te houden! Maar het ongegronde van deze beweringen blijkt uit het bestaan van dwergachtige volksstammen in de aequatoriaal-streek van Afrika, die midden tusschen negerstammen van gewone menschengrootte leven. Zijn deze nu ontaarde vormen door isolceering ontstaan? Of zijn zij wellicht de oorspronkelijke inwoners, de aborigines, zoo als die nog in Indie en China midden onder gemmigreerde stammen leven? Zulke vragen leiden natuurlijk tot den ouden strijd, of meerdere scheppingsmiddelpunten hebben bestaan, dan of uit één menschenpaar de verschillende menschenrassen zijn gesproten. Wij meenen onzen lezers geen ondiens te doen, als wij hun een beknopt overzicht geven van hetgeen tot hiertoe aangaande deze kleine menschenrassen door verschillende berichten bekend is geworden¹.

Het eerst trekt hier onze aandacht de *Pygmeeën-sage*. HOMERUS spreekt reeds (Ilias III, 6.) van het volk der Pygmeeën, dat aan het strand van den oceaen door kraaien met moord en verderf werd bedreigd. Du CHAILLU meende in lateren tijd de woonplaats dier Pygmeeën in West-Afrika te kunnen aanwijzen, waar hij een klein volk, de Obingo, in het binnenland ontdekte. Du CHAILLU behoefde waarlijk zijne ontdekking niet door aanknooping aan eene klassieke sage aan te bevelen. STRABO reeds houdt die Pygmeeën-sage voor eene fabel. Dat zij echter uit eene donkere bekendheid met kleinere menschenrassen ontstaan zij, heeft niets onwaarschijnelijks; maar aan welk bijzonder land of volk zij haar ontstaan te danken heeft, is geheel onzeker.

HERODOTUS maakt zich het eerst van de mythe vrij en geeft aan zijn verhaal de houding van werkelijk bestaande zaken. Hij verhaalt (II. 32) van eene avontuurlijke reis van mannen uit den stam der Nasamonen, die, na de woestijnen van Libye te zijn doorgetrokken, bij menschen kwamen, "kleine mannen, niet eens van middelbare

¹ Men vindt dit onderwerp breedvoerig behandeld in Dr. A. PETERMANN's *Mittheilungen* 1871 bl. 139—150. Wij geven van dit uitvoerig stuk slechts een verkort verslag.

grootte". Waar men echter dat kleine volk en zijne van het westen naar het oosten stroomende, van krokodillen wemelende rivier te zoeken heeft, laat zich niet nader bepalen.

Eerst in lateren tijd komen berichten voor van dwergachtige volken in Afrika met bepaalde opgave van woonplaats en andere bijzonderheden. De eerste nog tamelijk fabelachtige verhalen hebben betrekking op het eiland Madagaskar.

In het midden der zeventiende eeuw, in 1661, maakte ETIENNE DE FLACOURT, directeur der Fransche Oostersche compagnie en stadhouder van Madagaskar, melding van een op dat eiland voorkomend volksverhaal van een dwergengeslacht, hetwelk het volk der Anossi aangevallen, maar bij dien aanval omgekomen was. Een aantal rechtopstaande steenen bij Itapère zou nog de plaats aanduiden, waar deze Pygmeën waren begraven. Hij zelf houdt echter het verhaal voor eene fabel.

Ruim honderd jaren later, in 1771, gaf DE COMMERSON, botanicus bij BOUGAINVILLE's expeditie, bericht aangaande een dwergvolk op Madagaskar, dat hij Kimosse of Quimos noemt. "Deze halfmensen" zegt hij, "bewonen de hoogste bergen in het binnenland van Madagascar en vormen daar een aanzienlijken volksstam. Het onderscheidend kenmerk van deze kleine mensen is, dat hun kleur blanker is dan bij andere zwarten, dat zij zeer lange armen hebben, die tot onder de knieën reiken en dat hunne vrouwen bijna in 't geheel geene borsten hebben. Zij gaan door voor de verstandigste, werkzaamste en ook krijgsmoedigste van alle volken van dit eiland. Nooit konden zij door hunne naburen onderdrukt worden, hoe dikwijls deze zulks ook beproefden. Zij hebben dit grootendeels echter aan hunne rotsen te danken, waar het zeer bezwaarlijk en gevaarlijk tevens is hen te vervolgen. Zij voeden zich met rijst, groenten, wortelen en andere vruchten, die op hunne bergen wassen. Zij houden ook vee in groot aantal, 't welk grootendeels ook dient tot hun levensonderhoud. Zij houden geen verkeer met de rondom hen wonende volksstammen. Hunne wapenen zijn lansen en pijlen. Vroeger moeten zij gepoogd hebben het vlakke land te veroveren, maar gedrongen zijn weder hunne bergen op te zoeken."

"Bij mijne laatste reis naar fort Dauphin toonde de graaf DE MODAVE, de laatste gouverneur, mij onder zijne slaven eene Quimosse-vrouw. Zij was omstreeks 30 jaren oud, 3 voet 8 duim (119 centimeter) lang

en hare bronskleur was veel lichter dan gewoonlijk bij negers. Bij hare kleine gestalte was zij zeer sterk gebouwd. De lengte van hare armen was zeer aanzienlijk, zoodat zij zonder zich te buigen met hare handen de knieschijf raakte. Hare haren waren kort en wollig, haar goedig gelaat had gewoonlijk eene lachende uitdrukking. In haar karakter lag veel zachtmoedigheid en liefelijkheid en naar hare gedragingen te oordeelen ontbrak het haar niet aan verstand."

"Dit feit en alles, wat men op Madagaskar over de Quimos verneemt, bevestigen het bestaan van dit volk, dat eene ontaarding van de menschen-soort vormt. Zou de natuur in den een of anderen hoek der aarde niet bij een geheel ras hebben kunnen voortbrengen, wat zij somtijds als bij vergissing in enkele individuen, die slechts de grootte van poppen of marionetten bereiken, schijnt te vertoonen?"

Deze berichten worden bevestigd door hetgeen de gouverneur DE MODAVE omstreeks denzelfden tijd mededeelt. Dit opzettelijk onderzoek, door hem ondernomen, was wel niet volkomen geslaagd, maar had hem toch overtuigd, dat er werkelijk op Madagaskar een dwergvolk bestond.

Hij zegt daarvan onder anderen het volgende: "De gemiddelde grootte der mannen is 3 voet 5 duim (110 centimeter); zij dragen een afgeronden baard. De hoogte der vrouwen is eenige duimen minder dan die der mannen. Zij zijn dik en gedrongen; hunne huidkleur is minder zwart-bruin dan die der overige eilanders en hunne haren zijn kort en wollig. Zij smeden ijzer en staal, waaruit zij lansen en sagayen vervaardigen. Deze zijn hunne eenige wapenen, om zich tegen hunne vijanden te verdedigen. Volgens de ingewonnen berichten moet ik het dal der Quimos voor zeer rijk aan vee en alle soorten van levensmiddelen houden. Deze kleine menschen zijn arbeidzaam en bekwame landbouwers. Het opperhoofd der Quimos bezit een onbeperkter macht, dan de andere hoofden der verschillende streken van Madagaskar. De uitgebreidheid van hun gebied kon ik niet gewaar worden; ik weet alleen, dat het van zeer hooge bergen omgeven is, en dat het noordwestelijk van fort Dauphin 60 mijlen is verwijderd. Hunne dorpen liggen op kleine heuvels, wier hellingen niet gemakkelijk te bestijgen zijn, daar zij de hindernissen om ze te beklimmen nog vermenigvuldigen. Het is zeker geen wonder in een zoo uitgebreid land dwergen te vinden, maar een in gemeenschap levend dwergvolk is een verschijnsel, dat niet met stilzwijgen mag worden voorbij gegaan."

Een zoo bevreemdend verhaal bleef niet zonder tegenspraak. Daar men de geheele zaak reeds a priori als eene fabel beschouwde, gaf men zich meestal de moeite niet van een nauwkeurig onderzoek. De sterrekundige LE GENTIL, die in 1761 zes weken op fort Dauphin vertoefde, de natuuronderzoeker SONNERAT, een tijd- en voor een deel reisgenoot van DE COMMERSON, en LESCALLIER, die zich in 1792 korten tijd te Foulpointe ophield, weerspreken deze verhalen en verklaren ze voor fabels, terwijl een andere tijdgenoot en bekende van DE COMMERSON, ALEXIS ROCHON, volkomen geloof aan deze berichten hecht.

Het blijkt bij deze geheele questie, dat de oude Pygmeeën-sage vooral het geloof aan het bestaan van kleine menschenrassen tegenwerkt. Omdat men zich onder Pygmeeën hoogstens drie voet hooge wezens voorstelt, maar zulke niet vindt, gevoelt men zich in zijne verwachtingen teleurgesteld en houdt het voor niets bijzonders, als men werkelijk menschen vindt, die nagenoeg slechts zoo groot zijn als de kleine lieden onder ons. De Afrikanen overdrijven wel in hunne verhalen, sieren op en liegen er bij, maar de Europeaan mengt er zijne voorstelling van dwergen in, en vandaar komt het, dat hij zulke dwergen nergens vindt. Men make zich eindelijk geheel los van die Pygmeeën-sage, houde zich aan de eenvoudige verklaring van HERODOTUS: "kleine menschen niet eens van middelbare grootte", beproeve zoo vele en zoo nauwkeurig mogelijke metingen, en men zal aan de anthropologie en ethnographie een wezenlijken dienst bewijzen.

De onmatig lange armen en misvormde handen der Quimos-vrouw in fort Dauphin laten met BLUMENBACH vermoeden, dat men hier met een soort van cretins, niet met een ethnologisch maar met een pathologisch verschijnsel te doen heeft; maar wanneer DE COMMERSON en DE MODAVE zich daarin ook vergisten, dat zij den typus van het Madagaskarsch dwergvolk voor zich meenden te hebben, zoo laten toch hunne berichten over de eigenschappen en zeden van dit volk te bepaald een feitelyken achtergrond vermoeden, dan dat men het geheele verhaal maar als een bloot verdictsel zou mogen verwerpen. Als men die Quimos niet als Pygmeeën, maar als menschen beneden de middelbare grootte beschouwt, dan hebben zij volstrekt niets onwaarschijnelijks.

Bij PROBERVILLE in zijne *Voyage à Madagascar* van 1840 vinden wij het bericht, dat de Engelsche zendelingen gemeend hadden in het volk der Hovas de Quimos te hebben wedergevonden. Later werd dit be-

richt in zooverre gewijzigd, dat de Hovas dat kleine menschenras Vazimba noemden en van hen spraken, als van de vroegste inwoners des lands. De zendeling WILLIAM ELLIS deelt mede, wat zijn medezending JUKES, die in 1869 verscheiden maanden in de Madagaskarsche provincie Betsileo vertoefde, over dit onderwerp bericht: "In de nabijheid der Hovas, ten zuiden, wonen in het centrale gedeelte van het eiland de Betsileos, een ouder stam dan de Hovas, iets kleiner van gestalte, maar goed gebouwd, met regelmatige gelaatstrekken, meer bruin dan olifkleurig, en met glad haar. De Betsileos strekken zich van het land der Hovas ongeveer 200 Engelsche mijlen naar het zuiden uit, en zuidwestelijk van de Betsileos wonen de Vazimbas, die niet misvormd, maar kleiner dan de Betsileos en eenigszins lichter van kleur moeten zijn. Men schildert hen af als vriendelijk, maar schuw; zij leven voor zich zelven, hoewel in vriendschappelijke betrekkingen met de naburige stammen. De Betsileos spreken van de kleine gestalte en de lichte kleur der Vazimbas niet als van iets bijzonders, daar ook vele Hovas zeer lichtkleurig zijn. Mijne eigene meening is, dat wij in de Vazimbas het dwergachtige ras hebben, van welke de vroegere schrijvers melding maken; maar dat zij niet zoo klein zijn, als men ze heeft afgeschilderd. Quimos mag de naam geweest zijn, waaronder zij indertijd bij enkele stammen in de zuidelijke deelen van het eiland bekend waren; maar thans kan die naam wel niet meer gebruikelijk zijn, daar hij bij de Hovas geheel onbekend is."

Op het Afrikaansche vasteland komen de eerste geruchten over het bestaan van een dwergachtig volk tot ons uit het bronnengebied van den Nijl, dus uit dezelfde streek, die de oudheid met de Pygmeënsage verbond.

Kapitein TH. BOTELER vermeldt in zijn in 1835 uitgegeven reisverhaal een volksstam, Meric-Mungoom geheeten. "Deze lieden beweerden", zegt hij, "dat in eene streek tusschen hun land en dat der Wanikas een dwergvolk leefde, dat nauwelijks de grootte van 3 voet bereikte. Zij noemen ze Mberikimo en verzekeren het feit van derzelfver bestaan onder vele betuigingen. Naar hun zeggen zou de reis van Mombas naar hun land zes weken vorderen."

De zendeling LÉON DES AVRANCHES verzamelde in 1858 op eene reis naar Zanzibar talrijke berichten aangaande deze landen. Zoo hoorde hij onder anderen van een meer Boo, dat tot het Nijlsysteem zou behooren. Dit meer is van zeer hooge kegelvormige bergen omgeven

en op een dezer bergen ontspringt eene rivier. "In hare nabijheid", zegt hij, "leeft een klein volk, de Wa-Berekimo geheeten. Deze rivier moet die der Pygmeën zijn, van welke de Arabische aardrijkskundigen spreken." In 1864 schreef hij: "Het bestaan van Pygmeën is eene zekere daadzaak. Zuidelijk van de Areya is een volk Tschin-Tschalle, waarvan de individuën slechts de grootte van tien- tot twaalfjarige kinderen moeten hebben. Steunende op talrijke berichten, geloof ik aan het bestaan van Pygmeën in Afrika. In Zanzibar geeft men hun den naam van Wa-Berekimo (tweevoetslieden). Ik geloof, dat dit dwerggras onder den acuator gezocht moet worden. Hier geeft men hunne woonplaats ten zuiden van het Baro-meer aan; de Somalis plaatsen hen ten zuiden van het meer El-Boo. Hier in het rijk Gera, noordelijk van Kaffa, leven vele van deze dwergen, misvormde schepsels met dikke hoofden, ten hoogste 4 voet hoog."

Over de Doko, een aan den boven-Djab ten zuiden van Kaffa wonend volk, kwamen de eerste berichten door den zendeling Dr. KRAFF naar Europa in het jaar 1843, later meer uitvoerig door zijn reisverhaal in 1858 uitgegeven. "Merkwaardig", zegt hij in het laatste werk, "zijn de berichten, welke ik in 1840 van een slaaf, die veel gereisd had, vernam. Hij verhaalde mij, dat ten zuiden van Kaffa en Soeda een heet en zeer vochtig land ligt; waar menschen, Doko genoemd, wonen, die zoo klein zijn als tienjarige knapen, dus 4 voet groot. Zij hebben een donkere, olijfkleurige huid en leven in een geheel wilden toestand, als de dieren. Zij hebben noch huizen, noch tempels, noch heilige boomen, en toch een zeker idee van een hooger wezen, dat zij Jez noemen, tot hetwelk zij in oogenblikken van treurigheid en angst bidden, niet in staande houding, maar met hunne hoofden op den grond en de voeten tegen een boom of steen. De Dokos hebben geen opperhoofd, geene wetten, geene wapenen; zij jagen noch bebouwen het veld, maar leven alleen van vruchten, wortelen, muisen, slangen, mieren, honig enz. Als apen beklimmen zij de boomen en halen er de vruchten af. Dikwijls gebeurt het, dat zij op de boomen in strijd geraken en elkander naar beneden werpen. Een groote en hooge boom, Loko genoemd, moet roode vruchten dragen, waarvan zij bijzonder veel houden."

"Beide geslachten gaan volkomen naakt. De Dokos hebben dikke, vooruitstekende lippen, platte neuzen en kleine oogen. Hun haar is niet wollig en reikt bij de vrouwen tot op de schouders. De nagels

aan handen en voeten laten zij groeien als de klauwen van arenden en gebruiken ze tot het uitgraven van muizen en het verscheuren van slangen, die zij rauw opeten, want het vuur kennen zij niet.

“Den ruggegraat der slangen dragen zij als het eenige sieraad om den hals. Hun oorschelp doorsteken zij met een spits stuk hout.

“De Dokos vermenigvuldigen zich snel, maar leven in geen regelmatig huwelijk; maar nemen zich vrouwen, waar zij ze vinden, en laten ze weer gaan, waarheen ze willen. De vrouw zoogt het kind slechts korten tijd, terwijl zij het zoo spoedig mogelijk aan het eten van mieren en slangen gewent. Zoodra het kind zich zelve helpen kan, laat de moeder het trekken waarheen het wil. Ofschoon de Dokos in dichte wouden wonen en zich op boomen verbergen, zoo worden zij toch door slavenjagers opgespoord. Geheele boschstreken worden dan van de jagers omsingeld, zoodat de Dokos niet licht kunnen ontkomen. Zij laten zich dan gewillig vangen, daar zij uit ervaring weten, dat hun tegenstand vergeefs is en slechts tot hun ondergang strekt. Ook trachten zij naderhand niet meer te ontvluchten. In den staat der slavernij behouden zij hunne neiging om muizen, slangen en mieren te eten, ofschoon zij deswege dikwijls door hunne meesters getuchtigd worden, die veel van de Dokos houden, omdat zij leerzaam en gehoorzaam zijn, weinige behoeften hebben en eene goede gezondheid bezitten. Zij sterven slechts ten gevolge van ouderdom of bij vijandelijke invallen; ziekten kennen zij niet. Of deze Dokos de Pygmeën zijn, wil ik niet bepalen. Maar dit kan ik betuigen, dat ik niet slechts in Schoa van deze kleine menschen hoorde, maar ook in Oekambani 2° zuidelijk en in Barawa 1½° noordelijk van den aequator. In Barawa werd mij een slaaf gegeven, die geheel met deze beschrijving overeenstemde. Hij was ongeveer 4 voet hoog, zeer dik, donker van kleur en zeer levendig. De lieden van Barawa verzekerden mij, dat deze slaaf van het Pygmeëngeslacht in het binnenland was. Men kan derhalve de berichten, die van verschillende punten van Afrika verzameld zijn, niet a priori bestrijden, maar moet trachten het fabelachtige, dat er door de inboorlingen aan toe gevoegd wordt, kritisch te schiften.”

Reeds weinige jaren later werd deze voorstelling geheel verworpen door A. D'ABBADIE, die in het jaar 1844 eenige individuen van dit volk onder de oogen kreeg en hunne grootte op 5 voet schatte. Hij had toen twee jaren lang een Doko in dienst, die slechts 18 centimeter kleiner was dan hij zelf. Nu was D'ABBADIE een man van slechts mid-

delbare grootte. En nemen wij nu aan, dat hij naar Engelsche voetmaat rekende, dan zou de hoogte van den Doko 152 centimeters bedragen, juist dezelfde als die der Ackas. Daarmede stemt ook zijne verklaring overeen, "dat de Dokos tamelijk klein en gedrongen zijn, doch geene dwergen." Zijne eigene voorstelling van dwergen maakte hem blind voor de waarneming, dat hij met een ongewoon klein menschenras te doen had.

Wat wij door Dr. SCHWEINFURTH van de Acka's weten, wordt niet weinig opgehelderd door de verschijning van twee levende jonge Acka's in Europa. Het is namelijk den Italiaanschen reiziger MIANI gelukt twee jonge individuen van dat ras op zijn reis door Afrika op te doen. Hoewel MIANI zelf onder de vermoedenissen van zijne reis is bezweken, zijn deze beide jonge Afrikanen behouden over Khartoum in Europa aangekomen, dank zij de goede voorzorgen, door den onderkoning van Egypte genomen. Zij zijn naar Napels overgebracht en in naam van den onderkoning aan den koning van Italië door professor PANCERI voorgesteld. Het aardrijkskundig genootschap heeft ze tot kinderen aangenomen en zal ze in het Aziatisch collegie laten opvoeden¹.

De photographiën van deze twee kleine menschen zijn reeds door verscheidene geïllustreerde journalen algemeen bekend geworden en stellen iedereen in staat zich eenige voorstelling te vormen van dit kleine menschenras.

Uit de portretten en de beschrijvingen blijkt het reeds duidelijk, dat deze twee Ackas nog niet volwassen zijn. De Heer OWEN, die ze nauwkeurig onderzocht heeft, schat den ouderdom van den oudsten van 12 tot 14 jaren en dien van den jongsten op 9 jaren². Het schijnt echter, dat de leeftijd van den oudsten wel wat te hoog is aangegeven. De grootste is 1.11 meter en de kleinste 1 meter lang. Men kan derhalve wel aannemen, dat de door SCHWEINFURTH aangegeven lengte van 1.30 tot 1.50 meter nagenoeg de normale grootte van volwassenen uitdrukt. Vergelijkt men de beschrijvingen, door verschillende schrijvers van deze kleine menschenrassen gegeven, met de photographiën der Ackas, dan vinden wij dezelfde algemeene karaktertrekken. Kleine afwijkingen tus-

¹ Men kan een breedvoeriger bericht hierover lezen in de *Comptes rendus*, no. 22 1 Juin 1874 p. 1518. Observations sur les races naines Africaines, à propos des photographies d'Akkas, envoyées par M. le professeur Panceri. Note de M. DE QUATREFAGES.

² La Revue d'Anthropologie 1874, no. 2, p. 283.

schen beschrijving en portret zijn wellicht daaraan te wijten, dat de twee Akkas nog niet volwassen zijn. Het is toch algemeen bekend, dat de lichaamsvorm in het opgroeien eene aanmerkelijke wijziging kan ondergaan.

Met recht merkt de Heer DE QUATREFAGES op, dat een enkele blik op deze photographiën geslagen voldoende is om iedereen te overtuigen, dat de Ackas volstrekt geen middenschakel uitmaken tusschen den mensch en den aap. De geheele lichaamsvorm getuigt daartegen.

Dat vele beroemde reizigers in deze streken van Midden-Azië, zooals MORLANG, SPEKE en PIAGGIA volstrekt geene melding van deze kleine menschen maken, bewijst genoegzaam, welke geringe kracht van bewijs is toe te schrijven aan het stilzwijgen van die reizigers, welke zich op slechts geringen afstand van de besproken voorwerpen hebben opgehouden.

Ook in het westelijk gedeelte van het aequatoriaal gebied van Afrika zijn verhalen van dwergvolken in omloop. Zoo hoorde de Heer S. W. KOELLE in Sierra Leona van een volk, Kenkob geheeten, dat aan de oevers van de Siba woonde en dat slechts 3 tot 4 voet groot was, "maar zeer sterke lieden en de uitstekendste scherpshutters." Een man uit Bagba verhaalde nagenoeg hetzelfde van een volksstam, Betsan genoemd. "Zij zijn een vreedzaam volk," zeide hij, "voeren geen oorlog en leven van de opbrengst der jacht. Landbouw bedrijven zij niet, maar trekken bestendig rond, terwijl zij alle 6 tot 12 maanden van woonplaats verwisselen."

Met deze aanduidingen van inlandsche berichtgevers stemt op verrassende wijze samen de eenige uitvoerige beschrijving van een Midden-Afrikaansch dwergvolk, die wij tot hertoe bezitten. En toch is het zeer twijfelachtig, of DU CHAILLU's verhaal van de Obongo, die hij op zijne reis in West-Afrika in 1864 ontdekte, wel algemeen geloof heeft gevonden, ofschoon zijne geloofwaardigheid ten dien aanzien boven allen twijfel verheven is. Zijn verhaal is ontegensprekelijk de kostelijkste bijdrage tot onze kennis van de kleine menschenstammen in Midden-Afrika.

"Toen wij," zoo verhaalt DU CHAILLU, "op onzen weg naar Yengué een der oorspronkelijke wouden doortrokken, ontmoetten wij onverwacht eene groep van zeer zonderlinge, kleine hutten, die ik zeker als vermoedelijke Fetisch-huizen voorbij gegaan zou zijn, zoo men mij niet gezegd had, dat wij wellicht in deze streek dorpen van een stam van dwergnegers zouden aantreffen, die men hier Obongo noemt. Wegens de overdreven

beschrijvingen, die ik op mijne vroegere reis vernam, had ik geen geloof gehecht aan het bestaan van zulke dwergvolken en er zelfs in mijn reisverhaal geen melding van gemaakt. De aanblik van deze zeldzame woningen wekte mijne nieuwsgierigheid op, want het was werkelijk een dorp van dit merkwaardige volk. Ik snelde voorwaarts in de hoop, ten minste eenige bewoners daarin te vinden, maar zij waren bij onze aannadering in het naburige bosch gevloten. De hutten hadden een lagen ovalen vorm als een zigeuner-tent; het hoogste gedeelte, naast bij den ingang, verhief zich ongeveer 4 voet boven den grond en de grootste breedte bedroeg insgelijks nagenoeg 4 voet. Zij waren gebouwd van buigzame boomtakken, die met beide einden in den grond waren bevestigd. Het geheel was met groote bladeren bedekt. Toen ik de hutten betrad, vond ik in elke hut de overblijfsels van een vuur midden op de vloer.

“Dat mij de gelegenheid ontging de luidjes te zien en te leeren kennen, was eene bittere teleurstelling. Weinige dagen later zou ik gelukkiger zijn.

“Ik had gehoord, dat ergens in de nabijheid van Niembouai (1° 58' 54" zuiderbreedte, en 11° 56' 38" oosterlengte) een dorp der Obingos of wilde dwergnegers was, en eene van mijne eerste vragen bij mijne aankomst aan deze plaats was natuurlijk, of ik uitzicht had dit eigenaardige volk te zien, dat, naar het schijnt, altijd in de Aschango-dorpen komt, maar zich verwijderd hield, zoolang ik er was. De Aschangos hadden er niets tegen en boden mij zelfs hun geleide aan. Wij begaven ons op den morgen van den 30 Juni 1864 op weg en bereikten in 20 minuten de plaats. In een afgelegen hoek van het woud stonden 12 hutten van dezen zeldzamen stam, zonder eenige orde over eene zeer kleine ruimte verstrooid. Toen wij in de nabijheid kwamen, vonden wij ze verlaten. De hutten zijn zoo licht gebouwd en de Obongos zoo onbestendig, dat ze dikwijls van de eene plaats naar de andere trekken.

“Wij zetten onzen weg voort, en nauwelijks $\frac{1}{4}$ Engelsche mijl verder kwamen wij aan een ander dorp, dat insgelijks uit een dozijn hutten bestond. Wij naderden met de grootste voorzichtigheid om de wilde bewoners niet te verschrikken, en mijne Aschango-gidsen hielden koraalsnoeren omhoog; maar al onze zorgvuldigheid bleef vruchteloos, want de mannen althans waren reeds gevlucht. Wij vonden gelukkig nog drie oude vrouwen en een jongen man, die geen tijd tot wegloopen

gehad hadden, benevens verscheidene kinderen, in een der hutten geborgen.

“Mijn Aschango-gidsen beproefden al wat mogelijk was, om de angst van deze sidderende schepsels te verdrijven. Eindelijk gelukte het mij nader bij te komen; ik gaf hun eenige koralen en liet ze door mijne gidsen zeggen, dat wij den volgenden dag met meer koralen weder zouden komen, om aan alle vrouwen eenige te geven. Eene der oude vrouwen verloor na eenigen tijd alle schuwheid.

“Toen ik mijn lint te voorschijn trok om haar te meten, keerde hare vrees terug en sidderde zij over alle leden. Eindelijk bereikte ik mijn doel. Ook den jongen man kon ik meten; hij was volwassen en waarschijnlijk een schoon exemplaar van het mannelijk gedeelte van zijn ras. De hoop, dat de mannen zouden terugkeeren, was echter vergeefs.

“Den volgenden dag begaf ik mij weer naar het dorp, maar zag slechts ééne vrouw en twee kinderen. Ik was niet vroeg genoeg gekomen, de vogels waren uitgevlogen. Bij een later bezoek vond ik het dorp zoo wel van de vrouwen als van de mannen verlaten; ten minste liepen de vrouwen, die ons hadden hooren komen, in hare hutten. Onder dezen zag ik ook mijne oude vriendin loopen, om zich te verbergen. Dit was dubbel verdrietig, omdat ik mij gevleid had, haar geheel getemd te hebben. Toen wij het dorp betraden, liet zich geen geluid hooren, en voor de deuren van alle hutten waren boomtakken gezet, om te doen gelooven, dat alle lieden in het bosch gegaan waren. Mijn Aschango-gids riep luid: “wij zijn gekomen om u meer koralen te geven, waar zijt gij?” Maar niemand antwoordde. Na veel moeite gelukte het de vrouwen buiten de hutten te krijgen.

“Bij gelegenheid van andere bezoeken, die ik in het dorp maakte, gelukte het mij nog vijf vrouwen te meten. Bij deze meting bleek, dat de grootte tusschen de 133 en 152½ centimeters varieerde. De jonge man was 137 centimeters lang.

“De kleur dezer menschen was een vuil geel, veel lichter dan die der Aschangos, en hunne oogen hadden eene uitdrukking van ontembare wildheid. In voorkomen, houding en kleur, zoowel als door hunne woningen zijn zij geheel onderscheiden van de Aschangos, onder welke zij leven. De Aschangos ontkennen ijverig alle verwantschap met hen, treden ook niet met hen in echtelijke verbintenis, maar beweren, dat de Obongos onder elkander huwen, om de families zooveel mogelijk bijeen te houden. De kleinheid van hunne gemeenten en de afzondering,

waarin deze arme schepsels leven, moeten huwelijken tusschen naverwanten medebrengen, en ik houd het voor zeer mogelijk, dat deze omstandigheid de oorzaak mag zijn van de physische ontaarding van hun ras. Hun voorhoofd is buitengemeen laag en smal, zij hebben vooruitspringende kaakbeenderen, maar ik bemerkte geene bijzondere eigenaardigheden aan de handen of voeten, of in de plaatsing der teenen of in de lengte der armen. De beenen echter schenen in vergelijking van het lichaam tamelijk kort te zijn. Hun hoofdhaar groeit in zeer korte lokken, wat te meer in 't oog valt, omdat de Aschangos tamelijk lang haar bezitten, dat zij op verschillende wijze friseeren. De jonge man had ook aan borst en armen een ongewone menigte haar. Hunne eenige bekleding bestaat uit stukken grasdoek, dat zij van de Aschangos koopen, of dat dezen hun uit medelijden geven.

“De Aschangos zien gaarne, dat dit merkwaardige volk zich in de nabijheid van hunne dorpen ophoudt, omdat de Obongo-mannen zeer ervaren zijn in het stellen van vallen om het wild te vangen en in het visschen, en wat zij van hunne vangst niet zelf gebruiken, aan hunne naburen verruilen tegen werktuigen of andere voorwerpen, die zij noodig hebben. Ik was verbaasd over de vriendelijkheid, die de Aschangos jegens hunne kleine naburen aan den dag leggen. Bij een van mijne bezoeken zag ik een dozijn vrouwen uit Niembouai, die met bananen gekomen waren om ze tegen het wild der Obongos in te ruilen. Maar toen zij bemerkten, dat de kleine jagers nog niet uit het bosch gekomen waren en de vrouwen intusschen honger leden, lieten zij bijna al hare bananen als geschenk, misschien wel ter leen achter.

“De Obongos zijn in hoogen graad een zwervend volk, dat van plaats tot plaats trekt, zoodra het wild zeldzaam wordt. Maar de Obongos, die op het Aschango-gebied leven, gaan nooit buiten dat gebied: zij heeten daarom Obongo-Aschango, gelijk er ook Obongo-Njavi en andere zijn. Evenals de Zigeuners in Europa, zijn zij onderscheiden van het volk, waaronder zij leven. Hunne taal is een mengsel van hetgeen hunne oorspronkelijke taal was, met de talen der volkstammen, onder welke zij sedert lang gewoond hebben.”

De slotsom van dit onderzoek komt hierop neder: Pygmeeën of dwergvolken in den zin der mythe, d. i. geheele volken van zulke individuen, als zich onder den naam van dwergen als merkwaardigheden laten be-

zien, zijn er niet; maar wel leven er in Midden-Afrika volksstammen, die doorgaans aanmerkelijk kleiner zijn dan de hen omringende volken: "kleine mannen, niet eens van middelbare grootte," zooals HERODOTUS zegt.

Naar de weinige tot hiertoe gedane metingen bedraagt de gemiddelde lengte van deze kleine volken ongeveer 150 centimeter. Volgens de vergelijkende tabel der lichaamsgrootte van verschillende volken in het groote werk over de Novara-reis, hebben de negers eene grootte van 165 $\frac{1}{2}$, tot 168 centimeter; de Ackas, Obongos en andere zijn alzoo nagenoeg een hoofd kleiner. Om volken van dezelfde kleinheid te vinden, moeten wij tot aan de Finlappen afdalen.

De Kimos of Vazimbas op Madagaskar zijn, zoo als het schijnt, de overblijfselen der oudste bevolking van Aethiopisch ras. De studie van hunne taal, zeden en overleveringen moet hierover nog veel licht verbreiden. In Midden-Afrika zijn de kleine volksstammen op een strook van weinige breedtegraden aan beide zijden van den aequator beperkt. De door kleinere lichaamsgrootte zich onderscheidende stammen onderscheiden zich ook tevens door kleur, haargroei en levenswijze van de hen omringende volken.